לט א מיי' פ"ו מהל' מעשר הלכה ד

*המנכש עם הכותי בחסיות אוכל מהן אכילת עראי ומעשרן ודאי רבי שמעון בן אלעזר אומר אם ישראל חשוד על השביעית למוצאי שביעית מותר למימרא דגידולי היתר מעליןאת האיסור ודלמא בדבר שזורעו כלה *הא תניא אלו הן חסיות כגון הלוף השום והבצלים ודלמא במדוכנין "חשוד על השביעית" קתני ודלמא בתערובת "המנכש" קתני לימא תיהוי תיובתיה דרבי יוחנן ודרבי יונתן אמר רבי יצחק שניא שביעית הואיל ואיסורה ע"י קרקע בטילתה נמי ע"י קרקע הרי מעשר דאיסורו ע"י קרקע ואין בטילתו על ידי קרקע דתניא ליטרא מעשר טבל שזרעה בקרקע והשביחה והרי היא כעשר ליטרין חייבת במעשר ובשביעית ואותה ליטרא מעשר עליה ממקום אחר לפי חשבון

אמרי

ר"ן

המנכש · מלקט עלין יתרים : **בחסיות** · מפרש לקמן דחסיות דבר שאין זרעו כלה כגון הלוף והשום והבצלים : **אוכל מהם ערלי** · ולא חיישינן שמא קודם שזרעם הוטבלו למעשר דכיון דמעשר דידהו מדרבנן בעלמא הוא לא חיישינן להכי ועוד דכיון דקים לן בהאי כותי שלא עישר כדקתני ומעשרן ודאי מסתמא לא באו לידי גורן מחסיות אלא בשביל מעשר כך נראה בעיני : **ומעשרן ודאי** · דקים לן ביה שלא עישר : **למוצאי שביעית מותר** · לאכול אותן עלין שגדלו בשמינית דודאי גידוליהן רבין על עיקר איסור המעורב בהן ואחרים פרשו בדקים לן דהכי הוא ואין צורך : **ודלמא בתערובת** · כלומר שנתערבו מאיליהן אחר כך בחסיות אחרות : **המנכש קתני** · ובעוד שהוא מנכש משמע שתולש ואוכל אף על פי שאין כאן תערובת : **ודלמא במדוכנין** · שטוחן חסיות הללו קודם שנטען : **חשוד קתני** · ולא טרח בהכי הלכך אפשיטא לה בעיין דאתו גדולין של שמינית ומבטלין עיקר של שביעית : **לימא תיהוי תיובתיה דרבי יוחנן ורבי יונתן** · דרבי יוחנן דאמר לעיל ילדה שסבכה בזקנה וכו' אסור ולרבי יונתן דאמר לעיל בצל שנטעו בכרם אע"פ שנעקר הכרם אסור אלמא סבירא להו דאין גדולין מעלין את העיקר : **שניא שביעית הואיל ואיסורה על ידי קרקע** · כדכתיב "ושבתה הארץ" בטילתה על ידי קרקע מה שאין כן ערלה דחסרון זמן גרם לה איסורא וכלאים נמי תערובת הוא דקא גרים : **חייבת במעשר** · היינו מעשר מן המעשר שהיתה חייבת בו קודם שזרעה ולא בטלה דפטירי בשביעית משום דהפקרא נינהו : **ובשביעית** · שצריך לבער את הכל קודם זמן הביעור : **ואותה ליטרא מעשר עליה ממקום אחר** · מעשר מן המעשר אבל מיניה וביה לא דכיון דליטרין דתוספת פטירי הוה ליה מן הפטור על החיוב :

מעשר

רש"י

בחסיות · מפרש לקמן : **אוכל מהן ערלי** · כמו שאר טבל גמור : **ומעשרן ודאי** · ולא דמאי דודאי כותי לא הפריש מעשר מהן כלל : **רשב"א אומר כו'** · טעמיה דנפשיה קאמר : **אם ישראל חשוד על השביעית** · שחשוד שנטע חסיות שביעית בשמינית (א) ישראל המנכש עמו בשמינית מותר לו לאכול מהן משום דגידולי היתר שגדלו בשמינית מעלין את האיסור : **ודלמא** · הא דרבי שמעון בן אלעזר דגידולי היתר מעלין את האיסור בדבר שזרעו כלה , וקא פריך ומי מצית אמרת דבדבר שזרעו כלה מיירי והתניא ואלו הן חסיות הלוף לופי"א מכלל דבדבר שאין זרעו כלה מיירי ואפ"ה מותר ושמע מינה גידולי היתר מעלין את האיסור ולעולם מהא פשטה : וקא פריך עלה דלמא מהא לא תפשוט דבמדוכנין קא מיירי ושמא כלו כשהן נידוכין דליתא לעיקר בעין שהוא מתכוין לכותשן כדי שיהו בטלין : **הרין הא לא מצית אמרת דחשוד על השביעית קתני** · וכיון דחשוד הוא לא משגח ליה לאהכינן נידוכים ושלימים מאכילן,ולעולם תפשוט מינה דגידולי היתר מעלין את האיסור : **ודלמא בתערובת** · שמעורבין אותן חסיות בין שאר ירקות של היתר ואוכלן על ידי תערובת משום הכי שרי הואיל דליתיה לעיקר בעין אבל אי איתיה (ב) כגון בעיא דישמעאל אמרי' דאין גידולי היתר מעלין את האיסור : **לא סלקא דעתך המנכש קתני** · באותו מין שמנכש עמו אוכל ולעולם פשיטא מהא דגידולי היתר מעלין את האיסור , והואיל דאוקימנא דגדולי היתר מעלין את האיסור לימא תיהוי תיובתא דרבי יוחנן ורבי יונתן דאמרו אין מעלין : **הואיל ואיסורו על ידי קרקע** · דכתיב "ושבתה הארץ" (ויקרא כה) : **בטילתו נמי על ידי קרקע** · כי רבו גידוליו על עיקרו , אבל ערלה דמיירי בה רבי יוחנן שאין איסורו אלא בשנים, וכלאי הכרם אינה אוסרת מחמת קרקע אלא מיני תערובת זרעונין אוסרין מש"ה אין בטילתן ע"י קרקע : **הרי מעשר וכו' ליטרא מעשר טבל** · ליטרא של טבל שהורם ממנו תרומה ומעשר ראשון אבל גבי לוי הוי טבל דאכתי לא תרם ממנו מעשר מן המעשר דהיינו תרומת מעשר וזרעה בקרקע כשאינה מעושרת : **והרי היא כעשרה ליטרין** · עם התוספת והעיקר שרבו גידוליו כ"כ : **חייבת במעשר** · (ג) כל העשרה ליטרין : **ובשביעית** · כמו שביעית נוהגת בהן שהרי הוא כדגן מעושר בעלמא שזרעו חייב בכל : **ואותה ליטרא** · שזרע בן לוי כשאינה מעושרת אע"פ שעישרה עכשיו צריך לעשרה פעם שניה תרומת מעשר שהניח הלוי אשתקד שלא הפריש ממנה שבדין הוא שלא ישתכר בכך שזרעה כשאינה מעושרת : **ומעשר עליה ממקום אחר** · מפירות של אשתקד וזהו ממ"א ולא מפירות של שנה זו שאין מעשרין מן החדש על הישן ליטרא *) אחריגא ממ"א לא ידעינן מ"ר : **לפי חשבון** · יעשר הליטרא שהניח אשתקד אלמא דאין בטילת' ע"י קרקע דאע"ג שנזרעה חייב בתרומת מעשר וק' לר' אמי דפשיטא ליה דגדולי היתר מעלין את האיסור דהא חזינן הכא דחייב להפריש מעשר שלאותה ליטרא לפי חשבון :

*) [מלת אחריגא נדפס בטעות]

תריץ

תוספות

פירוש הרא"ש

[...] פירות תלושין דאיכא למימר דאיכא רובא דפרי שגדלו כולם בשביעית ולא איירי כלל [...] משביעית לשמינית : **המנכש** קתני · ואוכל מאותם המחוברות שגדלו בשביעית ואם [...] משום *) שדומיו דגידולין : **לימא** תיהוי תיובתא דרבי יוחנן ורבי יונתן · דאמרי [...] שסיבכה בזקנה וגבי בצל שנטעו בכרם דגידולי היתר אינם מעלין האיסור : **אמר רבי** יצחק שאני שביעית הואיל ואיסור על ידי קרקע בטלה נמי על ידי קרקע · כלומר שביעית איתרו ואיסורו תלוי על ידי קרקע ואין התרת גידולין תלוי במעשה האדם דכי אתיא שמינית הם היתר אבל לעיל בהך דילדה שסיבכה בזקנה ההיתר תלוי במעשה האדם שסבכה ודמי למבטל איסור בתחלה אבל שביעית ממילא משתרין גידולין למוצאי שביעית וכן בהך דרבי יונתן דבצל שנטעו בכרם ונעקר הכרם ההיתר בא על ידי שנעקר הכרם ולכך לא מבטלת היתר לאיסור : **והרי מעשר** דאיסורו על ידי קרקע ואין התירו על ידי קרקע דתניא ליטרא מעשר טבל שנטעה והרי היא כעשר ליטרים חייבת במעשר ובשביעית ואותה ליטרא מעשר עליה לפי חשבון היתה טבולה לתרומת מעשר כלומר שהיא של מעשר ראשון והרי היא טבולה לתרומת מעשר וגידולין טבל גמור :

*) [נ"ל מטמא דגידולין · יעב"ץ]

מתיב

הלוף · מין קטנית הוא ואין זרעו כלה : ודלמא במדוכנין · שדכן וערבן עם פירות [...] טעם : חשוד קתני · ואין דרכו לטרוח ולבטל האיסור על ידי דיכה : ודלמא בתערובת במוצאי שביעית מותרין היינו לאכול עמו בביתו פירותיו הלושין ועירב כל פירותיו שאין בו טורח ורוב פירותיו של היתר הם : המנכש קתני · דמשמע שאוכל בשעת [...] הוה תני לשנויי אקושיא דמדוכנין : לימא תיהוי תיובתיה דרבי יוחנן ודרבי יונתן גבי ערלה וכלאי הכרם דאין גידולי היתר מעלין את האיסור : שניא שביעית הואיל [...] קרקע בטילתה נמי על ידי קרקע · כלומר בעודו מחובר לקרקע יוצא מהיתר לאיסור לשביעית וכן מאיסור להיתר משביעית לשמינית והאיל ואיסור והיתר מתערבין [...] מעורבין וגדולי היתר מעלין את האיסור אבל ערלה וכלאי הכרם שאי אפשר [...] והיתר מעצמו במחובר בלא מעשה ידי אדם כגון בערלה על ידי שסבכה בזקנה [...] עקירת הכרם לא חשבינן להו מעורבין ודמי למבטל איסור בידים הלכך אין [...] העיקר : והרי מעשר דאיסורו על ידי קרקע הוא · דהזורע סאה טבולה מתוקנת [...] ואין בטילתה על ידי קרקע · כשמתערבין ממילא גדילין מן העיקר : ליטרא [...]

ראשון שלא הופרש ממנה תרומת מעשר : חייבת · אותה ליטרא במעשר בשני המעשר , ובשביעית אם זכתה בשביעית , אבל הזורע בשביעית פטור מן המעשר , ואף על פי שאותה ליטרא [...] תרומה גדולה ומעשר הדרס לטבלה וצריך לתקן אותה כבתחלה לפי שנתבטלה בגידולין : ואותה ליטרא מעשר עליה לפי חשבון · כלומר מפריש עליה עשירי מליטרא תמעשר [...] ואף על פי שחייבוהו כדין טבל להפריש עליה תרומה ומעשר הייתו מדרבנן בעלמא לחומרא דגדולין לא מבטלין לעיקר מדאורייתא הלכך עומד בטבלו וצריך להפריש עליו תרומת [...] מבטלי גדולין לעיקר אף על גב דמתערבין ממילא :

הגהות הב"ח (א) רש"י ד"ה אם ישראל וכו' וישראל מנכש עמו בשמינית : (ב) ד"ה ודלמא וכו' אי איתיה בעין כגון בעיא : (ג) ד"ה חייבת במעשר כל העשרה ליטרין וכו' וחייב בכל ·